

Sklanjatev in naglas samostalnikov moške *o*-jevske sklanjatve v govoru vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine

Matej Šekli

V članku sta obravnavana sklanjatev in naglas samostalnikov moške *o*-jevske sklanjatve v krajevnem govoru vasi Jevšček pri Livku (občina Kobarid, Slovenija) nadiškega narečja slovenščine, in sicer tako s sinhronega kot z diahronega gledišča. Opisnojezikoslovni vidik podaja nabor končnic in njihovo razvrstitev na osnovo ter naglasne tipe in njihove naglasne vzorce. Zgodovinskojezikoslovni pogled določa izvor posameznih končnic in naglasnih tipov ter opisani oblikovno-naglasni sistem postavlja v širši slovenski in slovanski kontekst.

Ključne besede: nadiško narečje slovenščine, zgodovinsko jezikoslovje, narečjeslovje, (obliko)naglasoslovje, samostalniki moške *o*-jevske sklanjatve, Jevšček pri Livku

Declension and accentuation of masculine *o*-stem nouns in the local dialect of Jevšček near Livek in the Natisone/Nadiža dialect of Slovenian

This paper discusses the declension and accentuation of masculine *o*-stem nouns in the local subdialect of Jevšček (in the Municipality of Kobarid, Slovenia) of the Natisone/Nadiža dialect of Slovenian from the diachronic and the synchronic points of view. The descriptive linguistic perspective presents the inventory of endings and their stem distribution as well as the accent classes and their paradigms. The historical linguistic part determines the origin of these endings and accent classes and contextualizes the morphological and accentual system described within Slovenian and other Slavic languages.

Key words: Natisone/Nadiža dialect of Slovenian, historical linguistics, dialectology, (morpho)accentology, masculine *o*-stem nouns, Jevšček near Livek

0 Uvod

V pričujočem članku¹ sta obravnavana sklanjatev in naglas samostalnikov moške *o*-jevske sklanjatve² v govoru vasi Jevšček pri Livku (občina Kobarid, Slovenija)

¹ Vsebinska prispevka je bila predstavljena v obliki referata na mednarodnem simpoziju Slovenski dialekti v stiku 4 (Koper, 28.–30. maj 2009)

² Moška *o*-jevska sklanjatev je tu razumljena sinhrono. Vanjo tako spadajo vsi samostalniki, ki se v opisanem govoru sklanjajo po sklanjatvenem vzorcu, ki ima za osnovo sklanjatveni vzorec popraslovansko produktivne praslavanske moške *o*-jevske sklanjatve ter je vase vsrkal tudi nekatere oblike praslavanske *u*-jevske in praslavanske (moške) *i*-jevske sklanjatve, v nekaterih oblikah pa se je po naliki približal tudi sklanjatvenemu vzorcu praslavanske *ā*-jevske sklanjatve. Posledično sem spadajo tudi samostalniki, ki so se

nadiškega narečja slovenščine,³ in sicer tako s sinhronega kot z diahronega gledišča. Opisnojezikoslovni vidik prinaša strukturalni opis oblikovno-naglasnega sistema, to je nabor/inventar njegovih prvin in njihovo razvrstitev/distribucijo ter vlogo/funkcijo in medsebojno razmerje v sistemu, v konkretnem primeru nabor končnic in njihovo razvrstitev na osnovo ter naglasne tipe in njihove naglasne vzorce. Zgodovinskojezikoslovni pogled posamezni prvini opisanega sistema, v konkretnem primeru posameznim končnicam in naglasnim tipom, določa njen praslovanski in izhodiščni splošnoslovenski izvor. Praslovansko izhodišče je določeno na osnovi spoznanj (zgodovinskega) primerjalnega naglasoslovja slovanskih jezikov druge polovice 20. stoletja, in sicer njegovega osrednjega in standardnega, tj. »oblikoslovnega« metodološkega pristopa (ob upoštevanju »glasoslovnega«), ki se pojavlja v delu Christiana S. Stanga *Slavonic Accentuation* (Stang 1957) in v iz njega izhajajočih delih avtorjev moskovske naglasoslovne šole od prvih naglasoslovnih objav Vladimira Antonoviča Dyboja od leta 1958 dalje.⁴ Izhodiščno splošnoslovensko stanje je izpeljano iz praslovanskega ob upoštevanju dejanskega izpričanega stanja v slovenskih krajevnih govorih in spoznanj slovenističnega zgodovinskega naglasoslovja, v prvi vrsti članka Frana Ramovša »Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov« in naglasoslovne razprave Jakoba Riglerja.⁵ Tak diahroni komentar k sinhronemu delu razprave omogoča, da obravnavane prvine jezikovnega sistema opisanega krajevnega govora postanejo genetskojezikoslovno primerljive s prvini drugih jezikovnih sistemov v okviru slovenščine in drugih slovanskih jezikov.

1 Sklanjatev

1.1 Nabor končnic:⁶

-ø	-a/-u	-u	= im./rod.	-e	-an
-ø/-i/-i:è	-u/-ò:ù/-í:	-an/-è:n	-e/-i:	-ax/-i:ex	-mi
-a	= mn.	= mn.	-a	= mn.	= mn.

Končnice so nenaglašene ali naglašene; naglašene končnice so kratke ali dolge, dolge pa cirkumflektrane ali akutirane.

prvotno sklanjali po praslovanski *u*-jevski in praslovanski (moški) *i*-jevski sklanjatvi ter so popraslovansko prešli v moško *o*-jevsko sklanjatev: Jevšček *tà:t tatù:, sìn sìnà* ← psl. **tatb* **tati*, **synb* **synu*.

³ Informator na terenu je bil Leopold Šekli (roj. 1939). Za nepogrešljivo pomoč se mu najlepše zahvaljujem.

⁴ Stang 1957; Dybo 1981, 2000; Dybo – Zamjatina – Nikolajev 1990, 1993.

⁵ Ramovš 1950; Rigler 1970, 1971, 1977, 1978.

Spoznanja (zgodovinskega) primerjalnega naglasoslovja slovanskih jezikov druge polovice 20. stoletja in slovenističnega zgodovinskega naglasoslovja so povzeta in na konkretni naglasni sistem aplicirana v Šekli 2008.

⁶ V preglednicah si v stolpcih navpično sledijo skloni (imenovalnik, rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik), v vrsticah vodoravno števila (ednina, množina, dvojina).

(a) Nenaglašene končnice:

-ø	-a	-u	= im./rod.	-e	-an
-ø/-i	-u	-an	-e	-ax	-mi
-a	= mn.	= mn.	-a	= mn.	= mn.

(b) Kratke naglašene končnice:

/	^l -a	^l -u	im./rod.	^l -e	^l -an
^l -i	/	^l -an	^l -e	^l -ax	/
^l -a	= mn.	= mn.	^l -a	= mn.	= mn.

(c) Dolge naglašene končnice:

/	-à:/-ù:	-ù:	im./rod.	/	/
-ì:e	-ò:ù/-í:	-è:n	-è:/-ì:	-í:ex	-mí:
-à:	= mn.	= mn.	-à:	= mn.	= mn.

1.2 Razvrstitev končnic na osnovo je sinhrono gledano določena predvsem z naglasnim tipom samostalnika kot tudi s podspolom neživo : živo (*genus inanimatum* : *genus animatum*). Naglasni tip samostalnika je pomemben pri razvrstitvi končnic v im. mn., rod. mn., daj. mn., mest. mn. V **rod. mn.** se končnica **-u** pojavlja pri samostalnikih z nepremičnim in premičnim naglasnim tipom (*brà:tu, klù:ču, kù:osu, sòsi:edu*), končnica **-ò:ù** pri samostalnikih s končniškim naglasnim tipom (*koňò:ù*), končnica **-í:** pri samostalnikih z mešanim naglasnim tipom (*moží:, zidí:*). V im. mn., daj. mn., mest. mn. sta dvojnični končnici dopolnjujoče razvrščeni, ena dvojnica se pojavlja pri samostalnikih z nepremičnim in premičnim naglasnim tipom in končniškim naglasnim tipom, druga pa pri samostalnikih z mešanim naglasnim tipom: **im. mn. -i^l-i** : **-ì:e** (*brá:ti, klù:či, kù:osi, sòsi:edi, ko'ni* : *moží:e, zidí:e*), **daj. mn. -an^l-an** : **-è:n** (*brá:tan, klù:čan, kù:osan, sòsi:edan, ko'nan* : *možè:n, zidè:n*), **mest. mn. -ax^l-ax** : **-í:ex** (*brá:tax, klù:čax, kù:osax, sòsi:edax, ko'nax* : *moží:ex, zidí:ex*). V im. mn. se pri samostalnikih z osnovo ne na soglasniški sklop (ne)zvočnik + zvočnik ob končnici **-i^l-i** redkeje pojavlja tudi končnica **-ø** (*sanòsi:ek, ot'roc*). Podspol neživo : živo je poleg naglasnega tipa relevanten pri razvrščanju končnice rod. ed. in tož. mn. V **rod. ed.** je končnica **-ù:** značilna samo za samostalnike z mešanim naglasnim tipom in s podspolom neživo (*zidù:*) (edini samostalnik s podspolom živo je *tà:t* (*tatù:*)), in je pri le-teh daleč najpogostejša, končnica **-à:** je edina končnica samostalnikov z mešanim naglasnim tipom in s podspolom živo (*možà:, ukà:*), zelo redko jo imajo tudi samostalniki z mešanim naglasnim tipom in s podspolom neživo. V **tož. mn.** je končnica **-è:** značilna za samostalnike z mešanim naglasnim tipom in s podspolom živo (*možè:, ukè:*) in za redke samostalnike s podspolom neživo (*lasè:, pasè:, royè:, uozè:, zobè:, zyonè:*), končnica **-ì:** pa za samostalnike s podspolom neživo (*zidí:*); edini samostalnik s podspolom živo je *tà:t* (*tatì:*).

1.3 Izvor končnic:⁷ **im. ed.** *-ø* < issln. **-ø* < psl. **-b/*-b*; **rod. ed.** *-a* < issln. **-a* < psl. **-a*; *-ʼa* < issln. **-à* < psl. **-à*; *-â*: < issln. **-â* < psl. **Ŵ/Ŵ-a*; *-û*: < issln. **-û* < psl. **Ŵ/Ŵ-u*; **daj. ed.** *-u* < issln. **-u* < psl. **-u*; *-ʼu* < issln. **-û* < psl. **-û*; *-û*: < issln. **-û* < psl. **Ŵ/Ŵ-u*; **mest. ed.** *-e* < issln. **-ě* < psl. **-ě*; *-ʼe* < issln. **-ě* < psl. **-ě*; **or. ed.** *-an*, *-ʼan*, vse nalikovnega nastanka po modelu issln. **-a* < psl. **-a* kot (s praslovanskega stališča) prvega dela kočnice daj., mest. in or. mn. samostalnikov *ā*-jevske sklanjatve (issln. **-a-m*, **-a-x*, **-a-mi* ter daj. or. dv. **-a-ma* < psl. **-a-mb*, **-a-xb*, **-a-mi* ter daj. or. dv. **-a-ma*) in issln. **-m* < psl. **-mb* kot (s praslovanskega stališča) drugega dela končnice or. ed. samostalnikov moške in srednje o-jevske sklanjatve (issln. **-o-m/*-e-m* < psl. **-o-mb/*-e-mb*); **im. mn.** *-ø/-i* < issln. **-i* < psl. **-i*; *-ʼi/-ø* < issln. **-i* < psl. **-i*; *-i:e* < issln. **-iē* < psl. **Ŵ/Ŵ-biē*; **rod. mn.** *-u* < issln. **-ou* < psl. **-oub*; *-ò:u* ≤ issln. **-óu* < psl. **-óub* po nalikovni nadomestitvi akuta na dolžini s cirkumfleksom na dolžini po zgledu samostalnikov z naglasom na osnovi v rod. mn.; *-i*: < issln. **-i* < psl. **-biē*; **daj. mn.** *-an*, preneseno iz oblike daj. mn. samostalnikov *ā*-jevske sklanjatve (*-an* < issln. **-am* < psl. **-amb*); *-è:n* < issln. **-ēm* ≤ psl. **-emb*; **tož. mn.** *-e* < issln. **-e* < psl. **-e*; *-è*: < issln. **-ē* < psl. **Ŵ/Ŵ-ē*; *-i*: < issln. **-i* < psl. **Ŵ/Ŵ-i*; **mest. mn.** *-ax*, preneseno iz oblike mest. mn. samostalnikov *ā*-jevske sklanjatve (*-ax* < issln. **-ax* < psl. **-axb*); *-i:ex* < issln. **-éx* < psl. **-éxb* < **-éxb*; **or. mn.** *-mi* < issln. **-mi* < psl. **-bmi/*-bmi*; *-mí*: < issln. **-mí* < psl. **-bmi/*-bmi*; **im./tož. dv.** *-a* < issln. **-a* < psl. **-a*; *-ʼa* < issln. **-à* < psl. **-à*; *-â*: < issln. **-â* < psl. **Ŵ/Ŵ-a*.

Končnice samostalnikov moške o-jevske sklanjatve v obravnavanem govoru diahrono gledano le v glavnih obrisih nadaljujejo končnice praslovanske moške o-jevske sklanjatve, saj so bile prvotne končnice ponekod nadomeščene s končnicami praslovanske u-jevske in (moške) i-jevske sklanjatve ter preoblikovane pod vplivom *ā*-jevske sklanjatve. Razlikovanje med odrazi praslovanske trde in praslovanske mehke moške o-jevske sklanjatve ni ohranjeno: 1. trda končnica se je posplošila v mest. ed. (*-e*, *-ʼe* < psl. **-ě*), mest. mn. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (*-i:ex* < psl. **-éxb*); 2. mehki končnici sta se posplošili v tož. mn. (*-e*, *-ʼe*, *-è*: < psl. **-ē*), daj. mn. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (*-è:m* < psl. **-emb*); 3. prvotno končnico je mogoče izvajati tako iz trde kot iz mehke sklanjatve v im. ed. (*-ø* < psl. **-b/*-b*), rod. ed. (dvojnično *-a*, *-ʼa*, *-à*: < psl. **-a*), daj. ed. (*-u*, *-ʼu*, *-û*: < psl. **-u*), im. mn. (*-ø/-i*, *-i*, *-i*: < psl. **-i*). Končnice praslovanske u-jevske sklanjatve se pojavljajo v rod. ed. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (dvojnično *-ù*: < psl. **-u*), rod. mn. samostalnikov s končniškim naglasnim tipom (*-ò:u* < psl. **-oub*). Končnice praslovanske (moške) i-jevske sklanjatve so prevladale v im. mn. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (*-i:e* < psl. **-biē*), rod. mn. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (*-i*: < psl. **-biē*), tož. mn. samostalnikov z mešanim naglasnim tipom (*-i*: < psl. **-i*). Manj verjetno je, da končnica *-i*: v tož. mn. nadaljuje praslovansko končnico trde moške o-jevske sklanjatve **-y*. Končnico or. mn. je mogoče izvajati tako iz psl. i-jevske kot u-jevske sklanjatve (*-mi*, *-mí*: < psl. **-bmi/*-bmi*). Končnici praslovanske *ā*-jevske sklanjatve sta prodrli v daj. mn. in mest. mn. samostalnikov z nepremičnim, premičnim in končniškim nagla-

⁷ Ramovš 1950: 35–52.

snim tipom (-an, ^l-an < psl. *-amъ in -ax, ^l-ax < psl. *-axъ), na osnovi le-teh pa je bila narejena še končnica or. ed. (-an, ^l-an < psl. *-a- + *-mъ).

Nekateri (iz stičnih jezikov ali iz slovenskega knjižnega jezika prevzeti) samostalniki v im. ed. poznajo nenaglašeno kočnico -o (*à:yto*, *mè:štro* star. 'učitelj med obema vojnama pod Italijo', *nò:no* 'dedek', *trè:no* star. 'vlak'), v ostalih sklonih pa se sklanjajo po sklanjatvenem vzorcu moške o-jevske sklanjatve. Nekateri (iz nemščine ali iz slovenskega knjižnega jezika prevzeti) samostalniki z osnovo na -l- le-to v odvisnih sklonih podaljšujejo z -n- (*krá:ncul* *krá:nculna* 'venec', *štá:mpel* *štá:mpelna* 'kozarček žganja', *učì:tel* *učì:telna* 'učitelj'). Redki samostalniki se ne sklanjajo z glasovno izraženo končnico (*podeš'ta* v rabi do leta 1943 'župan').

2 Naglas⁸

Naglasni tipi samostalnikov moške o-jevske sklanjatve so s sinhronega stališča določeni na osnovi naglasa im. ed. in rod. ed. ter so tile: 1. **nepremični naglasni tip z akutom na osnovi**: (a) tip s kolikostno spremeno in brez neobstojnega samoglasnika v im. ed.: tip *b'rat brá:ta*, *člo'vek človi:eka*; (b) tip brez kolikostne spremene in brez neobstojnega samoglasnika v im. ed.: tip *klú:č klú:ča*, *roká:ų roká:va*, *já:ųor já:ųorja*; (c) tip brez kolikostne spremene in z neobstojnim samoglasnikom v im. ed.: tip *yá:bər yá:bra*, *ká:men ká:mna*; 2. **nepremični naglasni tip s cirkumfleksom na osnovi**: tip *xli:epc xli:epca*; 3. **premični naglasni tip (z akutom na osnovi)**: tip *só:set sosti:eda*; 4. **končniški naglasni tip**: tip *'koń ko'ńa*; 5. **mešani naglasni tip**: tip *zi:t zidù*.

2.1 Tip *'kup kú:pa*, *b'rat brá:ta*

Samostalniki naglasnega tipa *'kup kú:pa*, *b'rat brá:ta* imajo **nepremični naglasni tip z akutom na osnovi**, in sicer z naglasnim mestom **na edinem/zadnjem zlogu osnove s kolikostno spremeno** in brez neobstojnega samoglasnika v im. ed. (*'kup kú:pa*, *člo'vek človi:eka*). V večini sklonskih oblik poznajo akut na dolžini, v im. ed. kračino, v rod. mn. in or. mn. pa cirkumfleks na dolžini.

(a) Samostalniki s podspolom neživo

<i>'kup</i>	<i>kú:pa</i>	<i>kú:pu</i>	<i>'kup</i>	<i>kú:pe</i>	<i>kú:pan</i>
<i>kú:pi</i>	<i>kù:pu</i>	<i>kú:pan</i>	<i>kú:pe</i>	<i>kú:pax</i>	<i>kù:pni</i>
<i>kú:pa</i>	= mn.	= mn.	<i>kú:pa</i>	= mn.	= mn.

(b) Samostalniki s podspolom živo

<i>b'rat</i>	<i>brá:ta</i>	<i>brá:tu</i>	<i>brá:ta</i>	<i>brá:te</i>	<i>brá:tan</i>
<i>brá:ti</i>	<i>brà:tu</i>	<i>brá:tan</i>	<i>brá:te</i>	<i>brá:tax</i>	<i>brà:tmi</i>
<i>brá:ta</i>	= mn.	= mn.	<i>brá:ta</i>	= mn.	= mn.

⁸ Tonemski naglas samostalnikov moške o-jevske sklanjatve v (knjižni) slovenščini je bil natančneje obdelan v Valjavec 1878; Škrabec 1895: 233–234, 236–238, 244–246; Rigler v SSKJ I: § 191, 205; Toporišič 2000: 284–288; SP 2001: § 901–913, 1187, 1191, 1196.

Izvor:

< **psl. *kǫpъ *kǫpa, *jezŷkъ *jezŷka (a)** (> issln. *kǫp *kǫpa, *jezik *jezika > nad. *kup kǫ:pa, izik izi:ka*, knj. sln. *kǫp kǫpa, jǫzik jezika*), in sicer samostalnikov z naglasom na edinem/zadnjem zlogu osnove, pri čemer je prišlo do naslednjih (naglasnih in nalikovnih) sprememb: 1. zgodnje podaljšanje issln. kratkih akutiranih zložnikov v nezadnjem besednem zlogu v zahodnih in južnih slovenskih narečjih; 2. nalikovna izravnava issln. cirkumfleksa na dolžini z akutom na dolžini v mest. mn. po oblikah z akutom na dolžini;⁹ zgledi: (a) naglas na edinem zlogu osnove: *b'rat brá:ta, ȳrax ȳrá:xa* 'fižol', *x'lep xlé:ba, x'ram xrá:ma* 'skedenj nad hlevom', *x'ren xré:na, juh jú:ȳa* 'južni veter', *k'lin klí:na, 'Kuk Kú:ka, k'ruх krú:xa, 'kup kǫ:pa, 'Lax Lá:xa* 'Furlan, Italijan', *'las lá:za, 'mak má:ka* 'mak, Papaver rhoeas', *m'ras mrá:za, 'pič pí:ča* 'kot', *'pux pú:xa* 'polh', *'pop pó:pa* 'popek, umbilicus', *p'rah prá:ȳa, 'tič tí:ča* 'ptič', *'rak rá:ka* 'potočni rak', *'sar sí:era, 'zet zé:ta – kǫrč kǫrča, kǫrst kǫrsta, mǫrk mǫrka, pǫrst pǫrsta, tǫrh tǫrȳa*; (b) naglas na zadnjem zlogu osnove: *člo'vek človi:eka, izik izi:ka, ka'žux kažú:xa, med'vet medvé:da, mače'rat mačérá:da, mod'ras modrá:sa, obr'ras obrá:za, opl'en oplé:na* 'neroden človek', *o'rex ori:exa, pete'len peteli:na, poȳlet poȳlé:da* 'vid (pri lovcih)', *potp'lat potplá:ta, sano'sek sanosí:eka* 'kosec';¹⁰

< **psl. *zǫpъčŷŷŷ *zǫpъčŷŷŷa (F)** (> issln. *zǫpъčŷŷŷ *zǫpъčŷŷŷa > nad. *zǫpъčŷŷŷ zǫpъčŷŷŷa*); zgledi: samostalniki z naglašeniimi tvornimi priponskimi obrazili: 1. nad. -ič, knj. sln. -ič < psl. *-itъ s prvotnim pomenom manjšalnost v primeru, da po regularnem umiku naglasa z issln. *-i na prednaglasno kračino prišlo do nalikovne izravnave naglasnega mesta po odvisnih sklonih: *Vǫr'tič Vǫrtí:ča, ȳoȳrič ȳoȳri:ča* 'majhen mozolj', *zǫpъčŷŷŷ zǫpъčŷŷŷa* 'rastlina zvonček; Galanthus nivalis' (: *bošč boží:ča*); 2. nad. -ič, knj. sln. -ič < psl. *-i-čъ s prvotnim pomenom vršilec dejanja kot *ȳra'bič ȳrabí:ča* 'grabljač', *mla'tič mlatí:ča*;

< **psl. *potòkъ *potòka (aⁿ)** (> issln. *potòk *potòka > nad. *pa'tok pató:ka*, knj. sln. *pótok potòka*); zgledi: *pa'tok pató:ka, pa'loh paló:ȳa, poȳ'rep poȳr'é:ba*;

< **psl. *studenъcъ *studenъca (D)** (> issln. *studenъc *studenъca > nad. *stu'denc studé:nca*, ≥ knj. sln. *studénъc studénca*), pri čemer je prišlo do naslednjih (naglasnih in nalikovnih) sprememb: 1. zgodnje podaljšanje issln. kratkih akutiranih zložnikov v nezadnjem besednem zlogu v zahodnih in južnih slovenskih narečjih; 2. nesplošni nadiški umik naglasa z issln. *-ǫ na prednaglasni kratki samoglasnik v im./tož. ed.; 3. nalikovna razširitev cirkumfleksa na dolžini na osnovi v rod. mn. in or. mn. po vzoru issln. naglasnega tipa *kǫp *kǫpa;¹¹ zgled: *stu'denc studé:nca*;

⁹ Rigler 1970: 5–8.

¹⁰ Samostalniki nad. *x'lep xlé:ba, x'ren xré:na, med'vet medvé:da, opl'en oplé:na* v odvisnih sklonih izkazuje nepričakovano samoglasniško kakovost za pričakovano nad. *i:e- < issln. *ě-, ki se pojavlja npr. v nad. *člo'vek človi:eka, o'rex ori:exa, sano'sek sanosí:eka*.

¹¹ Nadiško narečje v tem primeru torej izkazuje pričakovani odraz prvotnega issln. naglasnega tipa, tj. issln. *studenъc *studenъca > *studénъc studénca* > nad. *studénc studénca*. Naglas v knj. sln. *studénъc studénca*, nar. sln. *studénъc studencǫ* npr. v rez. (Korito) *Stodonъc*, mest. ed. *Stodon'ce* (Dapit 1995: 190–191) kaže na to, da so v nekaterih drugih slovenskih narečjih samostalniki tega naglasnega tipa nalikovno prešli v issln. naglasni tip *lonъc *loncǫ, pri čemer je do naglasnega stika med naglasnima tipoma prišlo v im. ed.

≤ **psl.** **perstòr̥* **perstòra* (a") (> issln. **prěstor* **prěstòra* ≥ nad. *pres'tor* *prestóra*, > star. knj. sln. *prěstor* *prestóra* (Pleteršnik)), pri čemer je prišlo do naslednjih (naglasnih in nalikovnih) sprememb: 1. zgodnje podaljšanje issln. kratkih akutiranih zložnikov v nezadnjem besednem zlogu v zahodnih in južnih slovenskih narečjih; 2. nalikovna posplošitev naglasnega mesta iz odvisnih sklonov v im. ed.; 3. nalikovna razširitev cirkumfleksa na dolžini na osnovi v rod. mn. in or. mn. po vzoru issln. naglasnega tipa **kùp* **kùpa*; zgled: *pres'tor* *prestóra* 'prostor';¹²

← **prevzeto besedje:**

(a) naglasno mesto je na edinem zlogu osnove: '*bank* *bán:ka* 'lesena skrinja za drva', '*cu*h *cú:ga* 'vlak', '*gank* *gá:nka* 'balkon', '*g'laš* *ylá:ža* 'kozarec', '*g'vant* *gvá:nta* 'obleka', '*k'met* *kmé:ta* 'kmet' (< sl. **kъmětъ* **kъměta*), '*luxt* *lú:xta* 'zrak', '*mak má:ka* 'šop, grozd' (← furl. *mac* 'šop, sopek', Pirona 1992: 543), '*muš* *mú:ša* 'osel', '*pek pé:ka* 'pek', '*š'kaf* *šká:fa*, '*š'kof* *škó:fa*, '*š'pal* *špá:la* 'vrvica za šivanje', '*š'tix* *ští:xa* 'vzorec na plateni jopi', '*uemp* *ué:mpa* 'vamp';

(b) naglasno mesto je na zadnjem zlogu osnove: '*elefant* *elefá:nta* star. 'slon', '*id'rik* *idrí:ka* 'redič', '*kanto'pet* *kantopé:ta* 'gumijasta sponka za lase', '*ka'pot* *kapó:ta* 'plašč', '*kos'taň* *kostá:ňa*, '*li'vel* *livé:la* 'ravnovesje', '*ma'nix* *ma'nixa* 'redovnik' (< sl. **мънѣхъ* **мънѣха*), '*no'vič* *noví:ča* 'mladoporogčenec', '*špar'yet* *šparý:eta* 'štedilnik', '*žu'pan* *župá:na* 'župan'.

2.2 Tip klú:č klú:ča

Samostalniki naglasnega tipa *klú:č klú:ča* imajo **nepremični naglasni tip z akutom na osnovi**, in sicer z naglasnim mestom **na edinem/zadnjem ali nezadnjem zlogu osnove brez kolikostne premene** in brez neobstojnega samoglasnika v im. ed. ali z njim. V večini sklonskih oblik poznajo akut na dolžini, v rod. mn., mest. mn. in or. mn. pa cirkumfleks na dolžini.

<i>klú:č</i>	<i>klú:ča</i>	<i>klú:ču</i>	<i>klú:č</i>	<i>klú:če</i>	<i>klú:čan</i>
<i>klú:či</i>	<i>klú:ču</i>	<i>klú:čan</i>	<i>klú:če</i>	<i>klú:čax</i>	<i>klú:čmi</i>
<i>klú:ča</i>	= mn.	= mn.	<i>klú:ča</i>	= mn.	= mn.

Izvor:

< **psl.** **klúčъ* **klučá* (b) (> issln. **klúč* **kluča* > nad. *klú:č klú:ča*, knj. sln. *kljúč* *kljúča*) po nalikovni razširitvi cirkumfleksa na dolžini na osnovi v rod. mn. in mest. mn. po vzoru issln. naglasnega tipa **kùp* **kùpa*; zgledi: naglasno mesto na edinem zlogu osnove: *dri:en* *dri:ena*, *gri:ex* *gri:exa*, *gri:č* *gri:ča* 'kup kamenja, pobranega po senožeti ob trebljenju', *xli:ey* *xli:eva*, *xló:t* *xló:da*, *Xú:m* *Xú:ma*, *xri:p* *xri:ba*, *xró:šć* *xró:šća*, *klú:č* *klú:ča*, *klú:n* *klú:na*, *kó:t* *kó:ta*, *krá:l* *krá:la*, *kri:s* *kri:ža*, *mlá:j* *mlá:ja*, *uó:s* *uó:ža* 'gož', *plá:šć* *plá:šća* 'mašni plašč', *pú:s* *pú:ža*, *ré:p* *ré:pa* 'rep pri živali; dolgo in ozko zemljišče; pecelj pri jabolku', *smí:ex* *smí:exa*, *stri:c* *stri:ca*, *zá:r* *zá:ra* 'žerjavica', *žú:l* *žú:la*;

< **psl.** **mešárъ* **mešará* (B) (> issln. **mešár* **mešára* > nad. *mesár* *mesárja*, knj. sln. *mesár* *mesárja*); zgledi: *češní:k* *češní:ka* 'česen', *čudá:k* *čudá:ka*, *ylóhí:k*

¹² Prvotni naglasni vzorec izkazuje star. knj. sln. *prěstor* *prestóra* (Pleteršnik).

γloñi:ka ‘glavnik’, *klabú:k klabú:ka*, *komá:r komá:rja*, *lažní:k lažní:ka* ‘lažnivec’, *lopá:r lopá:rja* ‘lopar pri kmečki peči’, *mexi:er mexi:erja* ‘mehur, želodec’, *pasti:er pasti:erja*, *roká:γ roká:va*, *seni:k seni:ka*, *sərná:k sərná:ka*, *svetni:k svetni:ka*; samostalniki s tvornimi naglašeni priponskimi obrazili: 1. nad. -ar, knj. sln. -ar < psl. *-arъ s prvotnim pomenom opravkarja, tj. ‘tisti, ki je v zvezi z’: *brusá:r brusá:rja* ‘brusač’, *dərvá:r dərvá:rja*, *γaspodá:r γaspodá:rja*, *klesá:r klesá:rja*, *kolá:r kolá:rja*, *mesá:r mesá:rja*, *pečá:r pečá:rja*, *sodá:r sodá:rja*, *tesá:r tesá:rja*, *zidá:r zidá:rja*; nalikovno se zaradi njegove tvornost v ta tip uvrstijo *γovedá:r γovedá:rja* ‘pastir, ki pase govedo za celo vas’, *será:r será:rja* ‘sitar’ za izvorno **γouēdarъ* **γouēdara*, **sýrařъ* **sýrařa*; 2. nad. -ač, knj. sln. -ač < psl. *-a-čъ s prvotnim pomenom vršilca dejanja: *ková:č ková:ča*, *orá:č orá:ča*, *potayá:č potayá:ča*, *tonká:č tonká:ča* ‘pri-trkovealec’;

< psl. **grobárъ* **grobára* (G) (> issln. **grobár* **gorbára* > nad. *γrobá:r γrobá:rja*, knj. sln. *grobár* *grobárja*; zgledi: *γrobá:r γrobá:rja*, *mleká:r mleká:rja*;

< psl. **āuorъ* **āuora* (a), **ūēdomъcъ* **ūēdomъca* (A) (> issln. **āuor* **āuora*, **ūēdomāc* **ūēdomca* > nad. *já:uor* *já:uorja*, *ví:edenc* *ví:edenca*, knj. sln. *jávor* *jávora*, *vēdomāc* *vēdomca*), in sicer samostalnikov z naglasnim mestom na nezadnjem zlogu osnove; zgledi: naglasno mesto na nezadnjem zlogu osnove: *dí:eluc* *dí:eluca*, *já:uor* *já:uorja*, *ká:men* *ká:mna*, *kú:ščer* *kú:ščerja*, *sé:ver* *sé:vera* ‘severni veter’, *ví:edenc* *ví:edenca* ‘vedomec’;

< psl. **tráũnikъ* **tráũnika* (D) (> issln. **tráũnik* **tráũnika* > nad. *trá:uēnk* *trá:uēnka*, knj. sln. *trávník* *trávníka*); zgledi: *mó:čenk* *mó:čenka*, *lí:ešenk* *lí:ešenka*, *prá:zenk* *prá:zenka*, *trá:uēnk* *trá:uēnka*;

≤ psl. **peřtākъ* **peřtāká* (B) (> issln. **peřtāk* **peřtāká* ≥ nad. *pé:tk* *pé:tka*, knj. sln. *pěřtāk* *pěřtāká*) po posplošitvi naglasa im. ed. v stranskosklonske oblike in po nalikovni razširitvi cirkumfleksa na dolžini na osnovi v rod. mn. in mest. mn. po vzoru issln. naglasnega tipa **kũp* **kũpa*; zgledi: *γó:tc* *γó:tca* ‘godec’, *jú:nc* *jú:nca*, *klá:nc* *klá:nca* ‘ograjena pot, po kateri se žene krave na pašo’, *Ní:emc* *Ní:emca*, *pé:tk* *pé:tka*, *pí:euc* *pí:euca*;

≤ psl. **svēdřъ* **svēdřa* (a) (> issln. **svēdř* **svēdřa* ≥ nad. *sví:edər* *sví:edra*, knj. sln. *svědř* *svědřa*) po posplošitvi naglasa oblik z akutom na kračini; zgledi: *γá:bər* *γá:bra*, *ká:šel* *ká:šla*, *sví:edər* *sví:edra*;

≤ psl. **zādākъ* **zādāká* (A) (> issln. **zādāk* **zādāká* ≥ nad. *zá:tk* *zá:tka*, knj. sln. *zādāk* *zādāká*), ko je prišlo do posplošitve naglasa iz oblik z akutom na kračini; zgled: *zá:tk* *zá:tka* ‘čep pri sodu’;

≤ issln. **nágnōj* **nágnōja* (≥ nad. dvojnično *ná:γnoj* *ná:γnoja*, ≥ knj. sln. *nagnōj* *nagnōja*), po posplošitvi naglasa im. ed. v stranskosklonske oblike; zgledi: *ná:sot* *ná:soda* ‘toporišče’, dvojnično *ná:γnoj* *ná:γnoja* ‘nagnoj, Laburnum anagyroides’;

← prevzeto besedje:

(a) naglasno mesto je na edinem zlogu osnove: *cá:jt* *cá:jta* ‘čas’, *fá:jt* *fá:jta* ‘vlaga’, *pá:l* *pá:la* ‘drog’ (npr. *pá:l* za *elè:triko* ‘drog za električno’), *pí:l* *pí:la* ‘kip svetnika’, *rá:jš* *rá:jša* ‘riž’, *só:yt* *só:yda* ‘denar’, *cú:kər* *cú:kra* ‘sladkor’, *já:γər* *já:γra* ‘lovec’, *má:len* *má:lina* ‘mlin’ (< sl. **mьlinъ* **mьlina*);

(b) naglasno mesto je na zadnjem zlogu osnove: *budyá:r budyá:rja* 'prodajalec v trgovini', *cesá:r cesá:rja*, *čebelá:r čebelá:rja* 'čebelar' (← knj. sln. *čabelár* : Jevšček *bušè:la* 'čebela'), *fornažá:r fornažá:rja* 'opekar', *krampí:er krampí:erja*, *malová:r malová:rja* 'zidarjev pomočnik', *marčú:íl marčú:íla* 'manjše kladivo', *meští:er meští:erja* 'poklic', *ojcetá:r ojcetá:rja* 'svat', *ošti:er ošti:erja* 'gostilničar', *ožé:jt ožé:jda* 'kis', *rezervá:r rezervá:rja*, *ərmá:r ərmá:rja* 'omara', *rožá:r rožá:rja* 'rožni venec', *sodní:k sodní:ka* 'sodnik' (← knj. sln. *sodník*), *solá:r solá:rja* 'podstrešje', *vojá:k vojá:ka* novejšje 'vojak' (← knj. sln. *voják* : Jevšček *sudà:t* starejšje 'vojak');

(c) naglasno mesto je na nezadnjem zlogu osnove: *á:jer á:jerja* star. 'zrak', *cí:mbər cí:mbərja* 'renkloda, ringlo', *é:jsix é:jsixa* star. 'kis', *ké:nar ké:narja* 'natakar', *mé:žnar mé:žnarja* 'cerkovnik', *pé:tlar pé:tlarja* 'berač', *puló:vər puló:vərja*, *ví:ertux ví:ertuxa* 'predpasnik'; *fá:moštər fá:moštra* 'župnik'; *krá:ncul krá:culna* 'venec'.

2.3 Tip *kù:os kù:osa*

Samostalniki naglasnega tipa *kù:os kù:osa* imajo **nepremični naglasni tip s cirkumfleksom na osnovi**. V vseh sklonskih oblikah je cirkumfleks na dolžini na osnovi.

<i>kù:os</i>	<i>kù:osa</i>	<i>kù:osu</i>	<i>kù:osa</i>	<i>kù:ose</i>	<i>kù:osan</i>
<i>kù:osi</i>	<i>kù:osu</i>	<i>kù:osan</i>	<i>kù:ose</i>	<i>kù:osax</i>	<i>kù:osmi</i>
<i>kù:osa</i>	= mn.	= mn.	<i>kù:osa</i>	= mn.	= mn.

Izvor:

< **psl.** **měšecь* **měšeca*, **čěstarь* **čěstarā* (A) (> issln. **měšec* **měšeca*, **čěstar* **čěstarā* > nad. *mì:esc* *mì:esca*, *cì:estar* *cì:estarja*, knj. sln. *měsec* *měšeca*, *cěstar* *cěstarja*); zgledi: *yrà:blar yrà:blarja* 'izdelovalec grabelj', *xò:star xò:starja* 'gozdni delavec', *jà:strep jà:streba*, *kosi:šcar kosi:šcarja* 'izdelovalec kosišč', *mì:esc* *mì:esca*, *pà:ílka pà:ílka* 'pajek', *rì:bar rì:barja* redko 'ribič' (: običajno *peškato:r*), *zè:jc zè:jca*; *mì:šenk* *mì:šenka* 'past za miši'; *cì:estar* *cì:estarja*;

< **psl.** **učerь* **učera* (c) (> issln. **učer* **učera* > nad. *večè:r* *večè:ra*, knj. sln. *večer* *večera*), pri čemer je prišlo do posplošitve naglasa oblik s cirkumfleksom na drugem zlogu osnove; zgledi: *duxù:or* *duxù:orja* 'dihur', *yalò:p* *yalò:ba*, *yaspù:ot* *yaspù:oda* 'duhovnik', *obrò:č* *obrò:ča*, *večè:r* *večè:ra*, *zlù:odi* *zlù:odja*;

≤ **psl.** **kōsь* **kōsa* (c) (> issln. **kōs* **kōsā* ≥ nad. *kù:os* *kù:osa*, knj. sln. *kōs* *kōsa*), pri čemer je prišlo do posplošitve naglasa im. ed. oz. naglasa predložnih edninskih stranskosklonskih oblik; zgledi: *brì:est* *brì:esta*, *kù:os* *kù:osa*, *lì:st* *lì:sta*, *tù:or* *tù:ora* 'tvor, izpuščaj', *žì:er* *žì:era*;

≤ **psl.** **uětrь* **uětra* (a) (> issln. **uětr* **uětra* > nar. sln. *větər* *větra*, ≥ nad. *vì:etər* *vì:etra*, ≥ knj. sln. *větər* *větra*), pri čemer je prišlo do posplošitve naglasa oblik s cirkumfleksom na dolžini;

≤ **psl.** **stārьcь* **stārca* (A) (> issln. **stārəc* **stārca* ≥ nad. *stà:rc* *stà:rca*, knj. sln. *stārəc* *stārca*), pri čemer je prišlo do posplošitve naglasa stranskosklonskih oblik; zgledi: *yò:pc* *yò:pca*, *xlà:pc* *xlà:pca*, *xli:epc* *xli:epca*, *kù:pc* *kù:pca* 'majhen kup sena', *mazì:nc* *mazì:nca*, *pà:uc* *pà:uca*, *pjà:nc* *pjà:nca*, *stà:rc* *stà:rca*, *želò:c* *želò:ca*;

← **prevzeto besedje:**(a) naglasno mesto je na edinem zlogu osnove: *à:ùto à:ùta, pù:op pù:oba*;(b) naglasno mesto je na zadnjem zlogu osnove: *advokà:t advokà:ta* 'odvetnik, advokat', *batò:n batò:na* 'gumb', *butilò:n butilò:na* 'dvolitrska steklenica', *čamì:n čamì:na* 'dimnik', *cepi:n cepi:na* 'cepin', *kà:nker kà:nkerja* star. 'rak, karcinom', *kantò:n kantò:na* 'vogal', *kaštrò:n kaštrò:na* 'oven', *klintò:n klintò:na* 'vino iz klinte, sorte vinske trte', *kùarti:n kùarti:na* 'štirje decilitri', *madrò:n madrò:na* 'trebuh', *mà:lar mà:larja* 'pleskar', *peškato:r peškato:rja* 'ribič', *roplà:n roplà:na* 'letalo', *sudà:t sudà:ta* starejše 'vojak', *žefrà:n žefrà:na*;(c) naglasno mesto je na nezadnjem zlogu osnove: *ci:mpərman ci:mpərmana* 'tesar ostrešja', *dò:xtar dò:xtarja* 'zdravnik', *yu:lcar yu:lcarja* 'sezonski gozdni delavec', *kaplà:n kaplà:na* 'kaplan', *pù:oštar pù:oštarja*, *rù:ksak rù:ksaka* 'nahrbtnik', *šù:oštar šù:oštarja* 'čevljar', *špi:uēnk špi:uēnka* 'sveder', *tù:šler tù:šlerja* 'mizar', *treni:n treni:na* 'manjši vlak, ki je po prvi svetovni vojni vozil na relaciji Kobarid – Čedad', *učì:tel učì:telna* (← knj. sln. *učitelj*), *ù:rlaup ù:rlaup* star. 'vojaški dopust v Avstro-Ogrski', *žni:dar žni:darja* 'krojač';← **hibridne tvorbe:**(a) prevzeta besedotvorna podstava in podedovano priponsko obrazilo: nad. -ar: *bò:tar bò:tarja* 'škornjar kot poimenovanje za nemške vojake' iz *bò:te* 'škornji', *kontobà:ntar kontobà:ntarja* 'tihotapec', *kù:otar kù:otarja* 'ogljar' iz *kù:ota* 'ogljarska kopa', *kù:xar kù:xarja* iz *kù:xat kù:xan*, *mli:nar mli:narja*, *pù:oštar pù:oštarja* 'poštar, pismonoša' iz *pù:ošta* 'pošta', *šù:olar šù:olarja* 'šolar, učenec' iz *šù:ola* 'šola',¹³(b) podedovana ali prevzeta besedotvorna podstava in prevzeto priponsko obrazilo: 1. nad. -i:n prvotno s pomenom manjšalnosti: *mačkì:n mačkì:na* 'majhen maček', *pedì:n pedì:na* 'razdalja med palcem do mezincem na roki', *praščì:n praščì:na* 'majhen prašič', *repulì:n repulì:na* 'polh', *sakolì:n sakolì:na* 'majhen sokol', *štanyulì:n štanyulì:na* 'majhen drog' (tudi pri moških osebnih lastnih imenih *Lojzì:n Lojzì:na*, *Pepì:n Pepì:na*, *Tonci:n Tonci:na*); 2. nad. -ò:n s pomenom večalnosti: *flaškò:n flaškò:na* 'petlirska ali večja pletenka', unikalna komponenta **kačò:n* samo v frazemu *strupè:n ku kačò:n*.**2.4 Tip só:set sosí:eda**Samostalniki naglasnega tipa *só:set sosí:eda* imajo **premični naglasni tip**. V večini sklonskih oblik poznajo akut na dolžini, v im. ed. dolžino ali kračino, v rod. mn. in or. mn. pa cirkumfleks na dolžini.

<i>só:set</i>	<i>sosí:eda</i>	<i>sosí:edu</i>	<i>sosí:eda</i>	<i>sosí:ede</i>	<i>sosí:edan</i>
<i>sosí:edi</i>	<i>sosí:edu</i>	<i>sosí:edan</i>	<i>sosí:ede</i>	<i>sosí:edax</i>	<i>sosí:edmi</i>
<i>sosí:eda</i>	= mn.	= mn.	<i>sosí:eda</i>	= mn.	= mn.

¹³ Izpeljanke *kúhar*, *pôštar*, *šôlar* so najverjetneje tvorjene v slovenščini na osnovi iz nemščine prevzetih besedotvornih podstav (*kúhati*, *pôšta*, *šôla*). Na domačo tvorbo bi npr. kazala za podedovano besedje značilna naglasna premena *kúhati* : *kúhar*. Tudi Stridter-Temps 1963 naštetih besed ne navaja med iz nemščine prevzetimi besedami. Ni pa mogoče popolnoma izključiti, da vsaj katera v slovenščino ni bila prevzeta že kot izpeljanka ali pa tvorjena po tujejezičnem modelu (sln. *šôla* → *šôlar*, srvn. *schuole* → *schulære*, nem. *Schule* → *Schüler*).

Izvor:

< psl. **nagnòjь *nagnòja (a'')* (> issln. **nágnoj *nagnòja* > nad. dvojnično *náγnoj nagnò:ja*, ≥ knj. sln. *nagnòj nagnòja / nagnòj nagnòja*); zgled: dvojnično *náγnoj nagnò:ja* 'nagnoj, Laburnum anagyroides';

< psl. **božítь *božíta (F)* (> issln. **božít *božíta* > nad. *bošč boží:ća*, knj. sln. *bóžič božíća*), pri čemer je v narečju prišlo do naglasnega umika z issln. **-i* na prednaglasno kračino po regularnem naglasnem umiku (*'bošč boží:ća*, substratno krajevno ime *Ko'bart Kobarí:da*);

≤ psl. **terbúxь *terbúxa (a)* (> issln. **trébùx *trébùxa* ≥ nad. *trí:ebux trebú:xa*, ≥ knj. sln. *trébuh trebúha*), pri čemer je prišlo do naglasnega umika na prednaglasno dolžino, ki je po naglasnem pravilu nepričakovana (*só:set sosi:eda, trí:ebux trebú:xa*).¹⁴

2.5 Tip 'koń ko'ńa

Samostalniki naglasnega tipa 'koń ko'ńa imajo **končniški naglasni tip**. Delijo se na dva podtipa: 1. podtip brez neobstojnega samoglasnika v im. ed.: 'koń ko'ńa; 2. podtip z neobstojnim samoglasnikom v imenovalniku ednine (in s spremeno *u* : *l*, ko se pojavlja neobstojni *u*): *čeb'ar čeb'ra, ske'deń sked'ńa, šté:rem šter'ma* 'vodnjak brez izvira', *ko'tu ko'l'a*. Naglašena končnica je v večini sklonskih oblik kratka, v roditeljski množini dolga in cirkumflektirana, v orodniku množine dolga in akutirana. Nekateri samostalniki imajo v mestniku ednine poleg naglasa na končnici tudi naglas na osnovi, in sicer se pojavlja akut na dolžini (*'ta Pər pá:če, 'du pá:kle, 'du várte*).

Poseben sklanjatveno-naglasni vzorec pozna samostalnik *ot'rok otro'ka*, in sicer z naslednjimi odstopanji od vzorca 'koń ko'ńa: 1. im. mn.: ničta končnica in kratki naglas na osnovi; 2. rod. mn.: ničta končnica in naglas na osnovi (akut na dolžini); 3. mest. mn.: končnica *-ex* in naglas na osnovi (akut na dolžini); 4. or. mn.: naglas na osnovi (akut na dolžini). Sklonske oblike rod. mn., mest. mn. in or. mn. poznajo samoglasniško spremeno *o* : *u:o* v zadnjem zlogu osnove, obliki im. mn. in mest. mn. pa soglasniško spremeno *k* : *c*.

(a) Tip 'koń ko'ńa

'koń	ko'ńa	<i>ko'ńu</i>	<i>ko'ńa</i>	<i>ko'ńe</i>	<i>ko'ńan</i>
<i>ko'ńi</i>	<i>końò:y</i>	<i>ko'ńan</i>	<i>ko'ńe</i>	<i>ko'ńax</i>	<i>końmí:</i>
<i>ko'ńa</i>	= mn.	= mn.	<i>ko'ńa</i>	= mn.	= mn.

¹⁴ Praslovanski prednaglasni dolgi samoglasniki: 1. se skrajšajo v psl. trizložnicah z naglasom na (psl. staroakutiranem ali psl. novoakutiranem) dolgem srednjem samoglasniku: nad. *i'zik izí:ka*, knj. sln. *jézik jezika*, čak. *jazik jazika*, nštok. *jèzik jèzika*, češ. *jazyk jazyka*, slš. *jazyk jazyka*, polj. *język języka* < popsl. **ižèzýk *ižèzýka* < psl. **ižèzýkь *ižèzýka* (a); 2. se ne krajšajo v psl. trizložnicah z naglasom na kratkem srednjem samoglasniku (naglasa sta psl. novi akut na kračini ali psl. naglas tipa novega akuta na kračini): nad. *ná:γnoj nagnò:ja*, knj. sln. *nágnoj nagnòja* < popsl. **nāgnòj *nāgnòja* < psl. **nāgnòjь *nāgnòja (a'')*.

(b) Samostalnik *ot'rok otro'ka*

<i>ot'rok</i>	<i>otro'ka</i>	<i>otro'ku</i>	<i>otro'ka</i>	<i>otro'ke</i>	<i>otro'kan</i>
<i>ot'roc</i>	<i>otrú:ok</i>	<i>otro'kan</i>	<i>otro'ke</i>	<i>otrú:ocex</i>	<i>otrú:okmi</i>
<i>otro'ka</i>	= mn.	= mn.	<i>otro'ka</i>	= mn.	= mn.

Izvor:

< psl. **kòňŭ* **końá*, **bǫtŭ* **bŭtá* (b) (> issln. **kòñ* **końà*, **bàt* **bətà* > nad. 'koń ko'ńa, 'bat ba'ta, knj. sln. *kòňj kónja*, *bət bətà* / *bət bətà*); zgledi: 'bat ba'ta 'bet, večje kladivo; živinska muha', *pa'ku pak'la* – 'bop bo'ba, 'čep čep'a 'čep pri sodu', *γ'rop γro'ba*, *γ'rost γroz'da*, *k'lop klo'pa*, 'kou ko'la, 'koń ko'ńa, 'mol' mo'la, 'pot po'da, *s'nop sno'pa*, *s'tou sto'la* 'stol brez naslonjala, npr. za molžo' (: *kandrè:ja* 'stol z naslonjalom, npr. za jedilno mizo'), *s'trop stro'pa*, 'you yo'la – *kàrt kər'ta*, *pàrt pər'ta*, *vàrt vər'ta* – *sa'kou sako'la* – *γàrəm γər'ma*, *Kà'rən Kər'na* 'Krn', *o'γiñ oγ'ńa* 'ogenj', *tà'rən tər'na*;

≤ psl. **sǫrřpŭ* **sǫrřá* (d) (> issln. **sǫrř* **sǫrřà* ≥ nad. *sǫrř sər'pa*, ≥ knj. sln. *sǫrř sərpa*), tj. odraz psl. naglasnega tipa d pri samostalnikih s praslovansko dvo-glasniško zvezo **TǫrT*/**TǫrT* v osnovi; zgleda: *sǫrř sər'pa*, *vàrx vər'xa*;

Izhodiščini splošnoslovenski naglasni tip issln. **kòñ* **końà* je doživel naslednje nalikovne spremembe: 1. v roditeljski množini je bila prvotna ničta končnica nadomeščena s končnico -*ò:u*, posplošeno iz praslovanske *u*-jevske sklanjatve; 2. v mestniku in orodniku množine je prišlo do nadomestitve naglasa na osnovi s končniškim naglasom po vzoru ostalih oblik s končniškim naglasom. Podedovano oblikovno in naglasno stanje v roditeljski, mestniku in orodniku množine (v slednjem samo prvotno naglasno stanje, saj je bila prvotna končnica *-*y* nadomeščena s končnico *-*umi*/*-*umi*) izkazuje samostalnik *ot'rok otro'ka* (nad. *otrú:ok*, *otrú:ocex*, *otrú:okmi*, knj. sln. *otrók*, *otrócih*, *otróki* < issln. **otrók*, **otrócěx*, **otróki* < psl. **otrókŭ*, **otrócěxŭ*, **otróky*).¹⁵ Prvotno nadiško naglasno stanje, tj. umik naglasa z izhodiščnega splošnoslovenskega *-*i* na prednaglasno kračino ohranja imenovalnik množine (nad. *ot'roc* < issln. **otrocì* < psl. **otrocì*).

Naglas na osnovi v mestniku ednine v oblikah kot 'ta *Pər pá:če*, 'du *pá:kle*, 'du *várte* je najverjetneje nalikoven. Nastal bi lahko po vzorcu naglasa v mestniku množine znotraj odrazov samostalnikov praslovanskega naglasnega tipa b s kratkim zložnikom v zadnjem/edinem zlogu osnove: nad. 'du *pá:kle* < **dolŭ ŭr pǫklě* ≤ psl. **dolŭ ŭr pǫklě* po vzoru nad. *otrú:ocex*, knj. sln. *otrócih* < psl. **otrócěxŭ*. V nadiškem narečju je naglas na osnovi v mestniku ednine torej ohranjen samo kot relik pri pogosto rabljenih samostalnikih, ki se zaradi svojega leksikalnega pomena pogosto pojavljajo v stavčnočlenski vlogi prislovnega določila kraja, medtem ko je

¹⁵ Praslovanski novi akut na kračini je pri samostalnikih *o*-jevske sklanjatve naglasnega tipa b nastal: 1. v roditeljski množini po naglasnem umiku s praslovanskega polglasnika v šibkem položaju: psl. **otrókŭ* < **otrokŭ* (Ivšić 1911); 2. v mestniku množine po naglasnem umiku s praslovanskega starocirkumflektiranega srednjega zloga po Ivšić-Stangovem zakonu: psl. **otrócěxŭ* < **otrocěxŭ* (Ivšić 1911; Stang 1957); 3. v orodniku množine nalikovno po naglasu mestnika množine (oba sklona se večinoma rabita predložno za izražanje prislovnega določila kraja): psl. **otróky* ≤ **otrokŭ*.

pri večini samostalnikov s končniškim naglasom prišlo tako v ednini kot v množini do posplošitve naglasa na končnici.¹⁶ Vsaj za del slovenskih narečij lahko torej sklepamo, da so imela prvotno naglas na osnovi v mestniku in orodniku tako v množini kot v ednini. Smer delovanja nalike je torej bila naslednja: Lpl **kónixь*, Ipl **kóni* → Lsg **koñi*, Isg **koñemь* ≥ Lsg **kóni*, Isg **kònemь*. Razlika med množinskimi in edninskimi oblikami je v tem, da prvi izkazujeta izhodiščno splošnoslovensko dolžino, medtem ko drugi kažeta na izhodiščno splošnoslovensko kračino.

← **psl. *lončь *lončá (B)** (> issln. **lonč* **lončá* > nad. *lɔnc lɔn'ca*, knj. sln. *lónɛc lónca*), in sicer samostalniki z osnovo ne na zvočnik, pri katerih posledično pride do umika naglasa z issln. **-ə* na prednaglasni kratki samoglasnik v im. ed.; zgledi: *ka'zouc kazou'ca*, *k'louc klou'ca* 'klobčič', *'kɔnc kon'ca*, *'kɔrc kor'ca*, *'lɔnc lɔn'ca*, *z'ɥonc zɥon'ca* 'kravji zvonec' – *'ouɥ ou'sa*;

← **psl. *kotlь *kotylá, *pəkьlь *pəkylá (B)** (> issln. **kotəl* **kotlâ*, **pəkəl* **pəklâ* > nad. *ko'tu kot'la*, *pa'ku pak'la*, knj. sln. *kótəl kótla*, *pəkəl pəklâ* / *pəkəl pəkla*), in sicer samostalniki z osnovo na zvočnik, pri katerih posledično ne pride do umika naglasa z issln. **-ə* na prednaglasni kratki samoglasnik v im. ed.; zgledi: *ko'tu kot'la*, *o'ru or'la*, *pa'ku pak'la* – *čebər čeb'ra*;

← **prevzeto besedje:**

(a) samostalniki brez neobstojnega samoglasnika v im. ed.: *b'lek ble'ka* 'krpa, zaplata', *f'lok flo'ka* 'metuljček pri moški obleki', *'mošt moš'ta*, *'pač pa'ča* 'vodnjak z izviro', *p'lex ple'xa* 'pločevina', *š'pex špe'xa*, *š'pot špo'ta* 'sram', *š'tor što'ra*, *žek že'ka* 'pletena nogavica';

(b) samostalniki z neobstojnim samoglasnikom v im. ed.: *ske'den sked'na*, *šté:rem šter'ma* 'vodnjak brez izvira';

← **hibridne tvorbe**; zgled: *'nɔrc nor'ca* 'norec'.¹⁷

2.6 Tip *mò:š možà*:

Samostalniki naglasnega tipa *mò:š možà*, *zì:t zidù*: imajo **mešani naglasni tip**. Naglas je v manjšem številu sklonskih oblik na osnovi, v večini oblik pa na končnici. Na osnovi se pojavlja cirkumfleks na dolžini (im. ed., dvojnično daj. ed., or. ed.) ali akut na dolžini (mest. ed.). Naglašene končnice so vse dolge, in sicer cirkumfleksirane (rod. ed., dvojnično daj. ed., im. mn., tož. mn., daj. mn.) ali akutirane (rod. mn., mest. mn., or. mn.). Samostalniki s podspolom živo imajo v daj. ed. večinoma

¹⁶ Naglas na osnovi v mestniku kot tudi v orodniku ednine pri samostalnikih praslovanskega naglasnega tipa b s kratkim zložnikom v zadnjem/edinem zlogu osnove pozna npr. terško narečje: ter. (Subid) *'koñ ko'ña* : *na kó:nu*, *s kó:nan* (Bruna Balloch, roj. 1935, ustno).

¹⁷ Nadiško narečje izkazuje končniški naglasni tip *norč* *norčà*, ki je najverjetneje drugoten, in sicer je nastal po vzoru im. ed. za prvotno issln. **norč* **nōrca* < sl. **norьcь* **nòrьca* < **norьcь* **norьca* (D) ← sl. **nòrь* **norà* **noró* (b) (> issln. **nòr* **norà* **norò* > nad. *'nor no'ra no'ro*, rez. (Bila) *'nɔr no'rɔ no'rɔ*). Prvotni naglasni tip s popraslovanskim daljšanjem praslovasnkih kratkih akutiranih zložnikov v zlogu pred praslovanskim polglasnikom v šibkem položaju v tem leksemu izkazuje npr. rezijansko narečje: rez. (Bila) *'mɛt za 'nurcɔ* 'imeti za norca' < issln. **nōrca*. Prim. tudi rez. (Bila) *griz'dujɛ* < issln. **grozdōujɛ* < psl. **grozdōujɛ* (E) ← psl. **gròzdь* **grozdà* (b) (> issln. **gròzd* **grozdà* > rez. (Bila) *g'rɔst groz'dɔ*).

naglas na končnici (*možù:*, *ukù:*), samostalniki s podspolom neživo pa naglas na osnovi (*zì:du*). Do naglasnomestne premene pri cirkumfleksu na dolžini v položajih oblika brez predslonke : oblika s predslonko prihaja redko (*breyù:* : z *brì:eya* *u* *brì:eh*, *dobà:/dobù:* : z *dò:ba*).

(a) Samostalniki s podspolom živo

<i>mò:š</i>	<i>možà:</i>	<i>možù:</i>	<i>možà:</i>	<i>mó:že</i>	<i>mò:žan</i>
<i>možì:e</i>	<i>moží:</i>	<i>možè:n</i>	<i>možè:</i>	<i>moží:ex</i>	<i>možmì:</i>
<i>možà:</i>	= mn.	= mn.	<i>možà:</i>	= mn.	= mn.

(b) Samostalniki s podspolom neživo

<i>zì:t</i>	<i>zidù:</i>	<i>γ zì:du</i>	<i>zì:t</i>	<i>zì:de</i>	<i>zì:dan</i>
<i>zidì:e</i>	<i>zidi:</i>	<i>zidè:n</i>	<i>zidi:</i>	<i>zidi:ex</i>	<i>zidmì:</i>
<i>zidà:</i>	= mn.	= mn.	<i>zidà:</i>	= mn.	= mn.

Izvor:

< psl. **mōžb* **mōža* (c) (> issln. **mōž* **mōžā* > nad. *mò:š* *možà:*, knj. sln. *mōž* *možà*); zgledi: *bù:oh* *bojà:*, *brì:eh* *breyù:*, *brù:s* *brusà:/brusù:*, *ci:ep* *cepù:* 'cepec', *cvì:et* *cvetù:*, *dò:p* *dobà:/dubù:* 'hrast', *dù:h* *dujà:*, *dù:x* *duxà:*, *drò:h* *droyà:* 'drog za zapiranje vrat', *γlà:s* *ylasù:*, *γnù:oj* *γnojà:*, *γù:ot* *γodà:/γodù:*, *γrà:t* *γradù:*, *xlà:t* *xladù:*, *i:es* *jezù:*, *klà:s* *klasù:*, *krì:es* *kresù:*, *là:n* *lanù:*, *là:s* *lasù:*, *lè:t* *ledù:*, *li:es* *lesù:*, *lù:oj* *lojù:*, *lò:k* *lokù:* 'lok mavrice', *mà:x* *maxù:*, *mè:t* *medù:*, *mì:ex* *mexù:* 'kovaški meh; ovčja koža za shranjevanje pšenice', *mì:er* *merù:*, *mlà:t* *mlatù:* 'cepec', *mù:ost* *mostù:*, *mò:š* *možà:*, *mrà:k* *mrakù:*, *nù:os* *nosù:* : z *nù:osa*, *pà:n* *pañù:* 'čebelji panj; stojalo za drva na ognjišču', *plà:s* *plazù:*, *plù:ot* *plotù:* : *ot* *plù:ota*, *pù:ot* *potù:*, *prà:x* *praxù:*, *plè:s* *plesù:*, *prò:t* *protù:*, *pù:st* *pustà:* 'pust, pustna šema', *rè:t* *redù:*, *rò:p* *robù:* 'rob; kamenje, skalovje, pečevje', *rù:ot* *rodù:*, *rù:oh* *royà:/royù:*, *slà:p* *slapù:*, *sli:et* *sledù:*, *smrà:t* *smradù:*, *snì:eh* *sneyà:/sneyù:*, *sò:t* *sodù:*, *sù:ok* *sokà:/sokù:*, *stà:n* *stanù:* 'hlev v planini', *strà:x* *straxù:* 'strah; strašno bitje', *strò:x* *stroxù:* 'strok (česna)', *strup:* *strupà:*, *svì:et* *svetù:*, *tà:t* *tatù:*, *trà:k* *trakù:*, *trù:p* *trupà:* 'trup pri živali', *ù:k* *ukà:* 'volk', *ù:os* *uozà:*, *urà:t* *uratù:* 'vrat; gnojen travnik', *zì:t* *zidù:*, *zò:b* *zobà:*, *zrà:k* *zrakù:*, *zù:on* *zjonà:*, *žli:ep* *žlebù:* – samomnožinska samostalnika *droži:e*, *aldì:e*.

Izhodiščni splošnoslovenski naglasni tip issln. **lēs* **lēsā* je doživel naslednje nalikovne spremembe: 1. v dajalniku ednine je pri samostalnikih s podspolom živo prišlo do posplošitve naglasa v položaju ne za enozložno predslonko, pri samostalnikih s podspolom neživo pa naglasa v položaju za enozložno predslonko; 2. v mestniku ednine se pojavlja akut na dolžini na osnovi, katerega nastanek z diahronega vidika ni povsem jasen; 3. v orodniku ednine se je posplošil naglas v položaju za enozložno predslonko; 4. v dajalniku množine se pojavlja odraz praslovenskega starega cirkumfleksa na osnovi, najverjetneje pod vplivom naglasa v ednini. Ostale sklonske oblike nadaljujejo izhodiščno splošnoslovensko naglasno stanje.

< psl. **nōgъtъ* **nōgъtī* (c) (> issln. **nogāt* **noxtā* > nad. *noxà:t* *noxtù:*, ≥ knj. sln. *nōht* *nōhta*).

← prevzeto besedje: *lò:r* *lorù:* 'cev', *trà:m* *tramù:*.

3 Zaključek

Zgodovinskojezikoslovna interpretacija sklanjatve in naglasa samostalnikov moške o-jevske sklanjatve v krajevnem govoru vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine prinaša vsaj dve spoznanji, pomembni za (primerjalno)zgodovinsko oblikotvorje in naglasoslovje slovenščine.

V nadiškem narečju odrazi samostalnikov praslovanskega naglasnega tipa c v množini v večini sklonskih oblik izkazujejo odraze končnic praslovanske moške i-jevske sklanjatve (Npl *glasjê* < *-bje, Gpl *glasí* < *-bīb, Apl *glasí* < *-i, Ipl *glasmi* < *-bmi : Dpl *glasê̄m* < *-em̄b, Lpl *glasê̄h* < *-êxb). Za osrednja slovenska narečja in slovenski knjižni jezik je tovrstni naglasno-sklanjatveni vzorec značilen le za odraz samomnožinskega samostalnika praslovanske moške i-jevske sklanjatve *ljudjê* (in sicer *ljudjê*, *ljudī*, *ljudê̄m*, *ljudī*, *ljudê̄h*, *ljudmī*), z izjemo roditeljskega in tožiljskega množine pa še za nekaj samostalnikov (knj. sln. *lasjê*, *možjê*, *zobjê*, dvojnično še *tatôvi/tatjê*, *vozôvi/vozejê*; *volkôvi/volecjê*) (in sicer *lasjê*, *lás*, *lasê̄m*, *lasê̄*, *lasê̄h*, *lasmī*) kot tudi nekaj reliktnih oblik (Apl *dolgê̄*, Lpl *bregê̄h*). Nadiško gradivo bi torej kazalo na to, da je bil pri samostalnikih moške o-jevske sklanjatve z mešanim naglasnim tipom naglasno-sklanjatveni vzorec tipa *lás lasû*, Npl *lasjê* v slovenščini v preteklosti bolj razširjen in da ga je šele kasneje izpodrinil naglasno-sklanjatveni vzorec samostalnikov praslovanske (moške) u-jevske sklanjatve tipa *sîn sinû*, Npl *sinôvi*.

V nadiškem (in terskem) narečju izkazujejo odrazi samostalnikov praslovanskega naglasnega tipa b s kratkim zložnikom v zadnjem/edinem zlogu osnove v mestniku (in orodniku) ednine podobno kot v mestniku in orodniku množine ostanke naglasa na osnovi (*kônj konjâ* ... : Lsg *kônju*, Isg *kônjem*, Lpl *kônjih*, Ipl *kônji*). Odraz praslovanskega novega akuta na kračini v zadnjem/edinem zlogu osnove v mestniku in orodniku ednine je najverjetneje nastal po vzorcu prvotnega praslovanskega novega akuta na kračini (z zgodnjo popraslovansko podaljšavo) v zadnjem/edinem zlogu osnove v mestniku in orodniku množine. Medtem ko množinski obliki izkazujejo izhodiščno splošnoslovensko dolžino, edninski obliki kažeta na izhodiščno splošnoslovensko kračino. Posledično torej lahko vsaj za del slovenskih narečij rekonstruiramo prvotni končniški naglasni tip z naglasom na osnovi v mestniku in orodniku ednine in množine (sln. ednina **kôn*, **kônâ*, **kônû*, **kônâ*, **kôni*, **kônem*, množina **kôni*, **kón*, **kônem*, **kônê̄*, **kónix*, **kóni*), če ne že za celotno slovensko jezikovno ozemlje.

Krajšave

A/tož. = akuzativ/tožilnik, D/daj. = dativ/dajalnik, du/dv. = dual/dvojina, G/rod. = genitiv/roditeljnik, knj. = knjižno, I/or. = instrumental/orodnik, issln. = izhodiščni splošnoslovenski, L/mest. = lokativ/mestnik, N/im. = nominativ/imenovalnik, nad. = nadiško, nadiško narečje, nar. = narečno, pl/mn. = plural/množina, psl. = praslovansko, praslovanščina, rez. = rezijansko, rezijansko narečje, sg/ed. = singular/ednina, sl. = slovansko (tj. zgodnje slovansko), sln. = slovensko, slovenski jezik, star. = starejše

Literatura

- Bezljaj 1976–2007 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* 1–5, Ljubljana, 1976–2007.
- Dapit 1995–2008 = Roberto Dapit, *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo* 1: *Area di Solbica/Stolizza e Korito/Coritis*; 2: *Area di Osoanë/Oseacco e Učja/Uccea*; 3: *Area di Bila/San Giorgio, Njüwa/Gniva e Ravanca/Prato*. Padova, 1995–2008.
- Dybo 1981 = Владимир Антонович Дыбо, *Славянская акцентология*, Москва, 1981.
- Dybo 2000 = Владимир Антонович Дыбо, *Морфологизованные парадигматические акцентные системы*, Москва, 2000.
- Dybo – Zamjatina – Nikolajev 1990 = Владимир Антонович Дыбо – Галина Игоревна Замятина – Сергей Львович Николаев, *Основы славянской акцентологии*, Москва, 1990.
- Dybo – Zamjatina – Nikolajev 1993 = Владимир Антонович Дыбо – Галина Игоревна Замятина – Сергей Львович Николаев, *Основы славянской акцентологии: словарь: производные основы мужского рода* 1, Москва, 1993.
- Ivšić 1911 = Stjepan Ivšić, Prilog za slavenski akcenat, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (Zagreb) 187 (1911), 3–207.
- Logar 1974 = Tine Logar, Pregled zgodovine slovenskega jezika, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 9 (1974), 103–113. Ponatis: Logar 1996: 331–336.
- Logar 1996 = Tine Logar, *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*, ur. Karmin Kenda-Jež, Ljubljana, 1996.
- Pirona 1992 = Giulio Andrea Pirona idr., *Il nuovo Pirona: vocabolario friulano*, aggiunte e correzioni riordinate da Giovanni Frau per la seconda edizione, Udine, ²1992 (2004, ¹1928).
- Pleteršnik = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar: transliterirana izdaja*, Ljubljana, 1894–1895 (2006) [elektronska različica].
- Ramovš 1950 = Fran Ramovš, Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov, *Slavistična revija* (Ljubljana) 3 (1950), 16–23.
- Ramovš 1952 = Fran Ramovš, *Morfologija slovenskega jezika*, Ljubljana, 1952.
- Rigler 1970 = Jakob Rigler, Akcentske variante I, *Slavistična revija* (Ljubljana) 18 (1970), 5–15.
- Rigler 1971 = Jakob Rigler, Akcentske variante II, *Slavistična revija* (Ljubljana) 19 (1971), 1–12.
- Rigler 1977 = Jakob Rigler, K problematiki daljšanja starega akuta, *Slavistična revija* (Ljubljana) 25 (1977), 83–99.
- Rigler 1978 = Jakob Rigler, Akcentske variante III, *Slavistična revija* (Ljubljana) 26 (1978), 365–374.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, Ljubljana, 2001.
- SSKJ 1 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* 1: A–H, Ljubljana, 1970.
- Stang 1957 = Christian S. Stang, *Slavonic Accentuation*, Oslo, 1957.

- Steenwijk 1992 = Han Steenwijk, *The Slovenian dialect of Resia: San Giorgio*, Amsterdam, 1992.
- Striedter-Temps 1963 = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, Wiesbaden, 1963.
- Snoj 2003 = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, ²2003 (¹1997).
- Šekli 2003 = Matej Šekli, Odrzi praslovenskih oblikotvornih naglasnih tipov samostalnikov moške o-jevske sklanjatve v (knjižni) slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 9 (2003), št. 2, 29–50.
- Šekli 2005 = Matej Šekli, Odrz medjezikovnih stikov v poimenovanjih za vaške poklice in dejavnosti v nadiškem narečju, v: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 41, Ljubljana, 2005, 176–181.
- Šekli 2008 = Matej Šekli, Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije slovenskih naglasnih pojavov, v: *Škrabčeva misel VI: zbornik s simpozija 2007*, ur. Jože Toporišič, Nova Gorica, 2008, 19–36.
- Šekli 2009 = Matej Šekli, Sklanjatev samostalnikov (moške in srednje) o-jevske sklanjatve v jeziku slovenskih srednjeveških rokopisnih spomenikov, v: *Slovenski mikrokozmosi – medetnični in medkulturni odnosi = Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 20, ur. Irena Novak Popov, Ljubljana, 2009, 107–119.
- Škrabec 1–4 = Stanislav Škrabec, *Jezikoslovna dela* 1–4: *ponatis platnic časopisa Cvetje z vertov sv. Frančiška 1880–1915*, ur. Jože Toporišič, Nova Gorica, 1994–1998.
- Škrabec 1895–1896 = Stanislav Škrabec, Valjavčev »Prinos k naglasu u (novo)slovenskem jeziku« in prihodnja slovenska slovnica, *Cvetje z vertov sv. Frančiška* (Gorica) 14 (1895), št. 7–10, 12; 15 (1896), št. 1. Ponatis: Škrabec 2: 224–226, 228–230, 232–234, 236–238, 244–246, 248–250. [Navedeno po Škrabec 2.]
- Toporišič 1992 = Jože Toporišič, *Enciklopedija slovenskega jezika*, Ljubljana, 1992.
- Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor, ⁴2000 (¹1976).
- Valjavec 1878 = Matija Valjavec, Prinos k naglasu u novoj slovenštini: naglas u substantiva mužkoga roda, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (Zagreb) 45–48, Zagreb, 1878.

Declension and accentuation of masculine *o*-stem nouns in the local dialect of Jevšček near Livek in the Natisone/Nadiža dialect of Slovenian

Summary

The historical linguistic interpretation of the declension and accentuation of masculine *o*-stem nouns in the local dialect of Jevšček near Livek in the Natisone/Nadiža dialect of Slovenian offers an important insight into the (comparative) historical morphology and accentology of Slovenian through at least two conclusive facts.

In the Natisone/Nadiža dialect, the reflexes of Proto-Slavic accent paradigm *c* nouns display the reflexes of Proto-Slavic masculine *i*-declension endings in the majority of plural forms (Npl *glasjê* ‘sounds’ < *-*bje*, Gpl *glasí* < *-*bib*, Apl *glasî* < *-*i*, Ipl *glasní* < *-*bmi* : Dpl *glasễm* < *-*emb*, Lpl *glasêh* < *-*ěxb*). For central Slovenian dialects and standard Slovenian, this kind of accentual-declensional paradigm is characteristic only for the reflex of the Proto-Slavic masculine *i*-declension plurale tantum noun *ljudjê* ‘people’ (i.e., *ljudjê*, *ljudī*, *ljudễm*, *ljudī*, *ljudêh*, *ljudmī*) and, with the exception of the genitive and accusative plural, for some other nouns (standard Slovenian *lasjê* ‘hair’, *možjê* ‘men’, *zobjê* ‘teeth’; with variants also *tatôvi/tatjê* ‘thieves’, *vozôvi/voztjê* ‘wagons’, *volkôvi/volcjtjê* ‘wolves’, i.e., *lasjê*, *lás*, *lasễm*, *lasê*, *lasêh*, *lasmī*), as well as some relict forms such as Apl *dolgê* ‘debts’ and Lpl *bregêh* ‘slopes, banks’. The Natisone/Nadiža dialect material would then suggest that within the masculine *o*-stem declension with a mobile accent paradigm the accentual-declensional paradigm of the type *lâs lasû* ‘hair’, Npl *lasjê* in Slovenian was more widespread in the past than it is in the present and that it was only later replaced by the accentual-declensional paradigm of Proto-Slavic (masculine) *u*-declension nouns of the type *sîn sinû* ‘son’, Npl *sinôvi*.

In the Natisone/Nadiža dialect (as well as in the Torre/Ter dialect) the reflexes of Proto-Slavic accent paradigm *b* nouns with a short vowel in final/sole stem syllable display the remnants of a stem accent in the locative (and instrumental) singular, and similarly in the locative and instrumental plural (*kônj konjâ* ‘horse’ . . . : Lsg *kônju*, Isg *kônjem*, Lpl *kônjih*, Ipl *kônji*). The reflex of the Proto-Slavic short neo-acute (with an early Post-Proto-Slavic lengthening) in the final/sole stem syllable in the locative and instrumental singular most probably arose by analogy with the original Proto-Slavic short neoacute in the final/sole stem syllable in the locative and instrumental plural. Whilst the plural forms display an original Common-Slovenian, the singular forms reflect an original Common-Slovenian short vowel. Consequently, it is possible to reconstruct the original end-stress paradigm with stress on the stem vowel in the locative and instrumental singular and plural at least for some Slovenian dialects (Slovenian: singular **kôn*, **koñà*, **koñù*, **koñâ*, **koñì*, **koñèm*, plural **koñì*, **kón*, **koñèm*, **koñê*, **kòñix*, **kòñì*), if not for all Slovenian linguistic territory.